

2021 כשנת מפנה בהשפעת הפייק ניוז?

ענבל אורפז

נקטו חברות אלה לראשונה צעדים להגבלה של הפצת פייק ניוז על ידי פוליטיקאים.

השיא היה סביב יום הבחירות לנשיאות, כשטוויטר חסמה ציוצים של טראמפ, ולצד פוסטים שלו הוסיפה פייסבוק הבהרה כי לפי ספירת הקולות העדכנית הוא אינו מוביל במרוץ. גם ערוצי הטלוויזיה האמריקאיים נקטו צעד תקדימי וקטעו נאום בשידור חי של טראמפ, שבו הודיע שהבחירות "נגנבו". מקרים אלה לא היו הראשונים שבהם טראמפ שיקר או טען לקונספירציות, אך עד אז לא נקטו חברות הטכנולוגיה וגופי המדיה צעדים שתכליתם להילחם בתופעה. בשבועות שלאחר מכן, כלי תקשורת ישראליים ביצעו אף הם לראשונה צעדים דומים: בחדשות ערוץ 13 נערכה בדיקת עובדות לראש הממשלה בנימין נתניהו בעודו נואם בשידור חי, וצעד דומה ננקט על ידי היומון ידיעות אחרונות.

אפשר אם כן שבשנת 2021 תירשם נקודת מפנה בהתייחסות לפייק ניוז. ייתכן שכלי התקשורת יחזרו למלא את תפקידם המסורתי – כלבי השמירה של הדמוקרטיה – ויהיו פעילים יותר בחשיפת שקרים, אולם כבר עתה הם יעד לביקורת בנוגע ליכולתם לקבוע מהי האמת. חברות הטכנולוגיה יידרשו למצוא את הדרך להפוך לשחקניות מאזנות שאינן מהוות פלטפורמה להפצה המונית של שקרים, אך יהיה עליהן להיזהר מלמלא תפקיד של צנזור, המחליט מהי האמת ומתערב בשיח פנים-מדינתי וחץ-מדינתי. יתר על כן, עדיין לא ברור האם המדיניות האקטיבית החדשה של הרשתות החברתיות תישאר עניין אמריקאי, או שמא תורחב גם לישראל ולמדינות נוספות.

בראשית שנת 2019 הכריזו ראשי קהילת המודיעין האמריקאית על טכנולוגיות המשמשות למבצעי השפעה מקוונים ולהטיית בחירות כעל איומים גלובליים, שבוודאות גבוהה ייעשה בהן שימוש להחלשת הדמוקרטיה האמריקאית, לחתירה תחת בריתות שארצות הברית שותפה להן ולהשפעה על מדיניותה. בדיעבד נראה שחששותיהם התבדו, והשימוש בפייק ניוז מתוכננות על צורותיהן השונות ובכללן דיפ-פייק (Deepfake) בבחירות לנשיאות ב-2020 היה מוגבל, ולא גרם להטעיה נרחבת של הבוחרים. אולם תוצאות הבחירות בארצות הברית והתרחשויות נוספות שנרשמו בשנה האחרונה מעלות תהיות לגבי התפקיד שפייק ניוז ימשיכו למלא בביטחון הלאומי בעידן שאחרי טראמפ, וגם באשר להשפעת התופעה על ישראל.

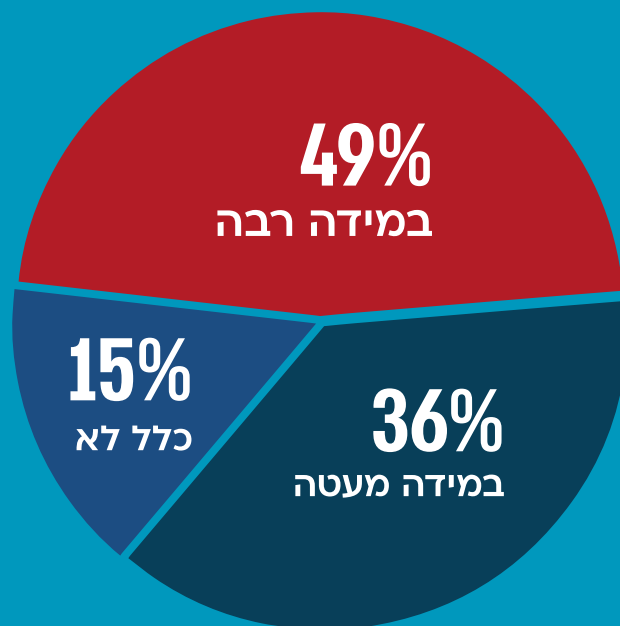
הנשיא היוצא דונלד טראמפ היה ממעצבי תקופה שאופיינה כעידן של פוסט־אמת ופייק ניוז, והשפעות התקופה זלגו אל מחוץ לגבולות ארצות הברית. בתקופת הנהגתו חתר טראמפ תחת מעמד המומחים, הציע לשלוח את ראשי סוכנויות המודיעין "חזרה לבית הספר" ודובריו טבעו את המונח "עובדות אלטרנטיביות". ואולם, מספר שינויים חשובים מהשנה האחרונה מצביעים על תמורות בתחום. ראשית, פייסבוק וטוויטר – חברות טכנולוגיה שהמוצרים שלהן משמשים פלטפורמה להפצה נרחבת של שקרים – נדרשו להציג מדיניות לטיפול בנושא, לאחר שבמשך תקופה ארוכה הן ניסו להתנער מאחריות ומהתערבות בתכנים, ואף טענו שהן ערוצים ניטרליים להפצת מידע. בעקבות ביקורת ציבורית ודיונים שהתקיימו בוועדות הסנאט, בשנת 2020

בישראל, ועל כן צריך יהיה לברר את היקף התופעה, שבין היתר מאיימת על הלכידות החברתית, על יציבות השלטון, על הערכים ועל דפוסי החיים במדינה. הטיפול בהפצת פייק ניוז בישראל יחייב התאמה ושינוי ברמת החקיקה והאכיפה, שכיום אינן נותנות מענה מספק לשינויים הטכנולוגיים ולאפשרויות שהם מציעים. סיום עידן טראמפ לא יהיה קץ עידן הפייק ניוז, אבל בתקופה הקרובה יתברר אם הוא יכול להוות נקודת מפנה במאבק לבלימת התפשטות התופעה, שיש לה ההשלכות מהותיות על הביטחון הלאומי.

יודגש שממשלות יידרשו להתמודד עם הפצת שקרים בתחום בריאות הציבור, בפרט משום שמבצע החיסונים העולמי מפני נגיף הקורונה עלול לשמש כר פורה להפצת כזבים בנוגע לחיסונים ולתופעות הלוואי שלהם, כדי למנוע מהציבור להתחסן. בישראל, על רקע המחאה העממית והפוליטית הנמשכת נגד בנימין נתניהו, ולקראת מערכת הבחירות הקרובה לכנסת (מארכס 2021) יידרש מענה להתבטאויות שקריות של פוליטיקאים ולמקורות דיסאינפורמציה אחרים. זאת ועוד, עדיין לא ידוע היקף השימוש שנעשה במשתמשים פיקטיביים ברשתות חברתיות כדי להשפיע על השיח הפנימי

באיזו מידה אתה מרגיש.ה שהיכולת שלך להבין את המציאות נפגעה בשל פייק ניוז?

ממצאים מתוך מדד הביטחון הלאומי של המכון למחקרי ביטחון לאומי